

1. Alomorfy

Morfémy se realizují různými formami → forma morfému = **morf**, soubor morfů 1 morfému = **alomorfy**, variabilita formy = **alomorfie**

(1) Turečtina – alomorfie imperativního sufixu

girin „vstup“ kesin „řež“ kurun „založ“ sorun „ptej se“

?? Imperativní morfém v (1) má dva alomorfy. Jaké?

Otázka: Jak poznáme, že dvě formy jsou realizacemi téhož morfému, a ne dvou různých morfémů?

Odpověď: Jestliže zároveň platí, že: a) mají stejnou funkci (realizují stejné gramatické a/nebo sémantické rysy), b) jsou v komplementární distribuci.

2. Komplementární a paralelní distribuce

distribuce jednotky X = soubor všech kontextů, ve kterých se jednotka X objevuje
jednotky mají **komplementární distribuci** tehdy, jestliže se jejich kontexty **nepřekrývají**
jednotky mají **paralelní distribuci** tehdy, jestliže se alespoň j jednom kontextu **překrývají**

?? Jaká je distribuce jednotlivých typů uvulár ve francouzštině?

?? Jaká je distribuce alveolár [r] a [r] ve španělštině?

→ **fonémický princip**

minimální páry – hlásky mají kontrastivní fci

Mají-li dvě hlásky **paralelní** distribuci a je-li rozdíl mezi nimi **kontrastivní**, pak mají status **fonémů**.

Je-li distribuce dvou **foneticky příbuzných** hlásek **komplementární**, pak mají status **alofonů**.

?? Jsou uvuláry ve francouzštině fonémy? Alofony? A alveoláry [r] a [r] ve španělštině?

→ fonologická distribuce je definována fonologicky – fonologický kontext

(2) Francouzština a španělština - data z Carr (1993:14)

French		Spanish	
1. [ʁiɛ̃]	rien 'nothing'	[roxo]	rojo 'red'
2. [ʁatɔ̃]	raton 'rat'	[real]	real 'royal'
3. [muʁiʁ]	mourir 'to die'	[foro]	forro 'lining'
4. [mari]	mari 'husband'	[foro]	foro 'forum'
5. [pʁɛ̃s]	prince 'prince'	[praðo]	prado 'meadow'
6. [tʁɛ̃]	train 'train'	[tʁaɾaɾ]	tratar 'to treat'
7. [kʁiɛ]	crier 'to shout'	[kreθeɾ]	crecer 'to grow'
8. [fʁene]	freiner 'to brake'	[fruta]	frutas 'fruits'
9. [bʁi]	brie 'brie'	[braβo]	bravo 'brave'
10. [dʁol]	drôle 'funny'	[ðroɣa]	droga 'drug'
11. [gʁɑ̃]	grand 'large'	[griɾas]	gritas 'cries'
12. [yʁle]	hurler 'to shout'	[peɾla]	perla 'pearl'
13. [buʁs]	bourse 'purse'	[mweɾto]	muerto 'dead'
14. [feʁ]	faire 'to do'	[ðaɾ]	dar 'to give'
15. [meʁ]	mère 'mother'	[aθeɾ]	hacer 'to make'

3. Distribuce alomorfů

fonologický, gramatický, lexikální kontext

(3) Čeština – alomorfy s alternací [ř] ~ [ř̥]

[ř]	[ř̥]
čty[ř]gólový, čtyř[ř]i mo[dř]it	čty[ř̥]kolový, čtyř[ř̥] mo[tř̥]

?? Definujte kontext pro distribuci kořenových alomorfů v (3). Je fonologický, gramatický nebo lexikální?

(4) Čeština – alomorfy [InsSg]

-em	-í	-ou
košem, ložem, koučem	kaší, louží, loučí	pašou, Růžou, číčou

→ pro alomorfy na rozdíl od alofonů neplatí podmínka fonetické příbuznosti

?? Uveďte argumenty, proč distribuce alomorfů v (4) není fonologická.

4. Fonologie v lexikální reprezentaci

(5) vlc-ích/vlk-ách, máz-ích/mág-ách, duš-ích/duch-ách, roz-ích/roh-ách

Kořeny v (5) mají dva alomorfy. Znamená to, že v lexikonu bude mít každý z nich vlastní lexikální zápis?

argument proti dvěma lexikálním zápisům – ztráta generalizací:

- podobné typy alternací: velára ~ alveolára
- alomorfy s alveolárami se objevují ve stejném kontextu
- alomorfy s alveolárami se objevují v jen kontextu sufixů, které začínají na přední vokály

underlying representation (UR) = forma morfému, která ho reprezentuje ve slovníku a z níž fonologická pravidla derivují jednotlivé alomorfy

?? Jak bude vypadat UR imperativního morfému v (1) a pravidlo pro derivaci jeho alomorfů?

?? Napište UR pro jednotlivé kořeny v (3) a (5).